

İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE SENDİKA

İsmet Emre GÖKALP¹

ÖZET

Gün geçtikçe daha da gelişen iletişim teknolojileri ve bilgi paylaşımı artık insan hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Günümüzde tüm örgüt yapılarını değiştiren bu yenilikler şüphesiz sendikal örgütlenmeleri de etkilemiştir. Bireylerin birleşerek güçlerini kullandıkları sendikaların örgütlenmesinde, önümüzdeki yıllar da bu teknolojilerin en önemli aktörlerden biri olarak karşımıza çıkması kuvvetle muhtemeldir. Bu bağlamda makalemizde, sendikalar bu yeni düzende kendilerine sağlam yerler edinebilmek ve örgütlenme süreçlerini daha etkin bir hale getirmek için hangi yolları izleyebilecekleri tartışılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İletişim teknolojileri, küreselleşme, sendika, enformasyon, internet

COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND TRADE UNION

ABSTRACT

Developing day by day and sharing of information communication technologies has now become an integral part of human life. Today, these innovations are changing the structure of the entire organization without a doubt affected the trade union organizations. Individuals combine their power in the organization of trade unions in the coming years, the emergence of these technologies are likely seen as one of the most important actors. In this context, article, trade unions established themselves in order to acquire these new processes and organization to make it more effective ways in which you can follow is discussed.

Keywords: Communication Technologies, globalization, trade union, information, internet

GİRİŞ

Günümüzde bilgi artık bir üretim faktörü, bir girdi hatta temel kaynak olarak kullanılmaktadır. Gelişen bilgi iletişim teknolojileri ve yaygınlaşan internet ile bilgi paylaşımı özellikle büyük kentlerde çok yüksek düzeylere ulaşmıştır. Bu yaygınlaşmanın sonucu olarak bilgiye verilen önemin artması ile insan toplulukları yeniden yapılanmıştır ve bilgi toplumu oluşmuştur. Hatta küreselleşmenin bu kadar hız kazanmasındaki en önemli faktörün bilgi dolaşım hızındaki artış olduğu söylenebilir. Toplumda yaşanan bu değişim şüphesiz emek piyasalarını ve dolayısıyla sendikaları da etkilemiştir. Küreselleşme ile başlayan para dolaşımı ve gitgide daha da sertleşen rekabet ortamı ile meydana gelen çok uluslu firmalar ise maliyetleri düşürmek için emek maliyetlerinin daha düşük olduğu bölgelere yatırım yapmaktadır. Yatırım yapılan bölgelerin ise ortak özellikleri sendikalaşma oranlarının düşük olmasıdır. Sendikası olmayan işçilerin toplam işgücü içindeki payının yüksek oranlarda olması ise sosyal koruma imkânlarının çok kısıtlı olması, emeğin ucuz ve esnek yapılması ile yoksulluğun yayılmasına neden olmaktadır.

Çalışmamızda sırasıyla, sendikaların oluşum tarihi, bilgi toplumuna geçiş süreci, küreselleşme ile sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş aşamaları anlatılmış ve sendikal hareketin bu durumdan nasıl etkilendiğine değindikten sonra sendikaların küreselleşmenin emek piyasası üzerindeki bu olumsuz etkilerini bertaraf etmek ve çağın gereklerine uygun bir yapılanma gerçekleştirmek için hangi yolları kullanabileceğine dair bir değerlendirme yapılmıştır.

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Doktora Öğrencisi, iegokalp@yahoo.com

1. SENDİKA OLUŞUMU

Sendikalar, işçilerin çalışma yaşamına ilişkin sorunlarını çözmek, ortak çıkarlarını ve haklarını korumak, geliştirmek için kurdukları, renk, dil ve din gibi ayırım yapmaksızın tüm işçileri kapsayan ve işçinin birliğini etkin bir güce dönüştürme çabasında olan örgütsel yapılanmalardır. 18. yüzyılın ikinci yarısında sendikal hareket, sanayi devriminin oluşumu yani Avrupa'da buhar gücünün makinelere uygulanması ile hız kazanmıştır.

Çağdaş sanayi tekniği 18. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak şaşırtıcı bir hızla gelişmiş ve bu gelişme büyük ve derin toplumsal değişmelere yol açmıştır (Talu, 2008: 18). Teknolojik alandaki gelişmeler ile köylüler ve zanaatkarlar geçim darlığına düşerek fabrikalarda çalışmaya başlamış ve geniş bir işçi sınıfı oluşmuştur. Kentlerin nüfusu hızla artmış, insan onuruna uygun olmayan çalışma şartları ortaya çıkmış, ücret düzeyleri düşürülmüş ve sömürü ile adaletsizlik yaratılmıştır.

Çalışanların bu duruma ilk tepkisi makine kırıcılığı olmuştur. İşçilerin yaşadıkları sefalete, ağır çalışma koşullarına ve makine ile özdeşleşen kapitalist düzene karşı isyanları, makineleri kırmak ve parçalamak olarak ortaya çıkmıştır. Adına Ludizm denilen ve makine kırıcılığı anlamına gelen bu ilk işçi hareketi, işçi sınıfının bilincine ve örgütlenme kültürüne katkıda bulunmuştur. Fakat kapitalizme karşı işçi sınıfının bu hareketine hükümetler, makineleri parçalayanlara ölüm cezası vererek eylemlerin önüne geçmişlerdir (Tezkoopis, 2009). Bu eylemlerden sonuç alınamaması üzerine yardımlaşma dernekleri kurulmuştur. Bu dernekler sendika anlamında bir örgütlenme olmayıp, sadece çalışma esnasında çalışamaz duruma gelenlere yardım amaçlı kurulmuş yapılanmalardır. Bunun yanında hastalık, kaza, işsizlik gibi her işçinin her zaman başına gelebilecek zor durumlarda veya ölümü sonrası eşinin ve çocuklarının geçiminin sağlanmasına yardım edilmesi gibi amaçlar bu dernekler tarafın-

dan benimsenmiştir. Zamanla yardım sandıkları çalışanları örgütlenmeye başlamış, işçiler güç kazanmış ve bu deneyim giderek sendikalaşmaya doğru yol almıştır. Sonuç olarak ilk sendikal örgütlenme 1700'lü yılların başında İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Bu sendikal örgütlenmelerin çoğu meslek sendikaları olmakla birlikte yasal anlamda ilk sendika 1820 yılında İngiltere'de kurulmuştur (Kurt, 2007:18). İngiltere dışında, ABD'de ve Batı Avrupa ülkelerinde de işçilerin uzun süren mücadeleleri ve grevleri, örgütlenme haklarını elde etmeleri sonucunu doğurmuştur. Sendikal örgütlenmeye karşı koyan devletler ise daha sonra sendikal örgütlenmeyi bir hak olarak tanımak zorunda kalmışlardır (Ersöz, 2006:53).

Sendikaların doğuşu ile işçi sınıfının mücadelesi gelişmeye başlamış, işçiler yaşama ve çalışma koşullarını düzeltmek için isteklerini daha örgütlü olarak, ısrarlı bir şekilde savunmaya çalışmış ve bu gelişim içerisinde sendikalar yirminci yüzyılda etkin örgütler haline gelmiştir. Fakat serbest rekabet döneminin kapanması ve emperyalizm çağının başlaması ile bazı dev şirketler kurulmuş ve tekeller oluşmuştur. Makine teknolojisinin gelişimi ve yeni buluşlar sonucu, ihtiyaç ve teknoloji dışı kalan makinelerin yenilenmesi zorunluluğu, sermaye ihtiyacını ve sermayenin gücünü arttırmıştır. Gerçekleşen bu değişim emeğin sermaye tarafından sömürülmesini sağlamış ve işçi sınıfı üzerindeki sömürüyü de arttırmıştır. Eski tip sömürgecilik yerini emperyalist sömür almış ve gelişmiş kapitalist ülkelerin tekelleri şirketleri geliştirmekte olan veya gelişmemiş ülkelere sermaye yoluyla girerek ülkelerin ekonomilerini kontrol altına almıştır. Bir başka deyişle sermaye, teknolojik gelişmeler ile sömürüye yeni bir boyut katmıştır. İşçilerin gelişen tepkileri ve bilinçlerindeki artış ile sınıf olgusu çeşitli ilerlemeler kaydetmiş ve çeşitli örgütlenme yolları geliştirilmiştir. Yani sendikal hareket dünden bugüne birçok değişime sahne olmuş ve gelişimini devam ettirmiştir.

1.1 Türkiye'de Sendikal Gelişim

Türkiye'de sendikal hareketin oluşumu genel anlamda değerlendirildiğinde, Batı'da yaşanan kanlı çatışmaların yer almadığı, bununla birlikte sosyalist düşüncelerin çoğunlukla öncülük ettiği söylenebilir. Türk sendikacılığının tarihi kökenleri Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmaktadır (Kurt, 2007:93). İşçi örgütleri Osmanlı döneminde mevcut olmasına rağmen ekonomik ve sosyal hayat üzerinde herhangi bir etki yaratamamışlardır. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde Avrupa'daki yeniliklere uyum sağlanamaması ve iş hayatının tezgah ile el işlerine dayanması bunun en önemli nedenleridir. Batıdaki ilerlemelere uyum sağlanamaması sanayinin ilerlemesini engellemekle beraber, sendikacılık hareketlerinin de ortaya çıkmasını geciktirmiştir. Böylesine bir ortamda kurulan "Amelepver Cemiyeti" (1871) ülkemizde ilk sendikal hareket olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurt, 2007:93).

20. Yüzyılın başında sanayileşme hareketinin yok denilebilecek düzeyde olması ve yavaş gelişmesi, uzun süre sendikal hareketin cılız kalmasına neden olmuştur. Tarıma dayalı toplum düzeninin ve örgütsüz yapının egemen olduğu Cumhuriyet öncesi dönemde, Ahi Birlikleri, Lonca gibi esnaf örgütlerinin kurulmasıyla örgütlenmeler başlamış, bu örgütler toplumsal düzeni sağlamada önemli roller üstlenmişlerdir. Türkiye'de çalışma hayatına ilişkin ilk yasal düzenleme 1865 yılında kabul edilmiştir. Bu yasa ve takiben kabul edilen mevzuatın amacı Ereğli bölgesindeki kömür madeni çalışanlarını korumak olmuştur (Yorgun, 2005:141).

1885 yılında Osmanlı Amele Cemiyeti ve 1909 yılında ise Osmanlı Terakki Sanayi Cemiyeti kurulmuş fakat bu gelişmeler ile işçilerin grevle kazandıkları haklar, 31 Mart Olayı sonrası Abdülhamit'in tahtan indirilmesi ve sıkıyönetim ilanı ile yürürlüğünü kaybetmiştir. Daha sonra Cumhuriyetin ilanına kadar olan savaş yılları ile Cumhuriyetin ilk yıllarında çok insan kaybedilmesi ve ekonomik açıdan zor bir döneme girilmesi sendikal hareketin durmasına neden olmuştur. Devletçilik politikası ile kalkınma çabaları sonucu yeni fabrikalar açılmış ve sanayileşme gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde devletin işvereni koruyucu politikalarına karşı tepki oluşmuş ve sistemin korunması amacıyla 1936 yılında ilk İş Kanunu çıkarılarak tepkiler bu kontrol altına alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki uluslararası konjonktür ve Türkiye'nin yeni oluşan dünyada kendine bir yer bulma çabaları; içsel dinamiklerle birleşerek, siyasi ve iktisadi alanda olduğu gibi çalışma ilişkileri alanında da önemli değişimler getirecektir. Bu değişimlerin en temel halkası, çok partili siyasal yaşama geçilmiş olmasıdır (Makal, 2003:6). Türkiye'de 1946 yılında çok partili hayata geçiş ile sendikal alanda yeni bir sayfa açılmış ve 1947 yılında ilk sendikalar kanunu kabul edilmiştir. Bu dönemde birçok işçi sendikası ve derneği kurulmuştur. 1960 yılındaki askeri darbe ve yürürlüğe konulan 1961 Anayasası Türk Sendikacılığının dönüm noktası olmuştur. 1963 yılında 274 sayılı Sendikalar Kanunu ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu ile işçilere ekonomik ve sosyal hakların yanında, toplu görüşme ve grev hakkı da verilmiştir. 1960-1980 yılları arasında ülkemizde işçilerin sayısal büyüklüğü ve işgücü içindeki oranı büyük ölçüde artmıştır. Bu artış sonucu kurulan birçok sendikaya rağmen 1975-1980 yıllarında patlak veren sağ-sol çatışması sendikalara da sıçramış ve çeşitli bölünmeler ortaya çıkmıştır.

1980 askeri darbesi sonucu çıkarılan 1982 Anayasası ve 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile sendikal hareket daraltılmıştır. Dünyada meydana gelen değişimin ekonomik küreselleşme, ulus devletinin etki alanını daraltma, uluslararası ilişkileri ve standartları sermaye lehine artırma yönünde gelişmesi, başta sendikalar olmak üzere piyasaya müdahale eden kural ve kurumların gücünün kırılmasına neden olmakta ve bu yüzyılda sendikaların varlıklarını tartışılır kılmaktadır. Genel olarak ekonomik koşullar ve izlenen ekonomi politikaları, teknolojik değişimlere bağlı yeni üretim ve çalışma biçimleri, uluslararası rekabetin yoğunlaşması, devletle işverenlerin sendikalara ve endüstri ilişkilerine yaklaşım tarzı, sendikacılık ve toplu pazarlığı etkileyen başlıca faktörler arasında yer almakta ve sendikalar bu süreçten olumsuz etkilenmektedir. Dünyadaki gelişmelere paralel olmasa da, 1980 sonrasında Türkiye'de ortaya çıkan ekonomik, teknolojik, sosyal, siyasi ve hukuki değişikliklerin sendikaları etkilediği bir gerçektir (Yorgun, 2005:139).

2. ENFORMASYON DEVRİMİ

Enformasyon devrimini tanımlamak Dünya uygarlığının yeni bir aşamaya geçişini anlamaktır. El değirmeni feodal toplumu, buharlı makine sanayici kapitalist toplumu nasıl yarattıysa mikro işlemciler ve bilgisayarlar da enformasyon toplumunu yaratmıştır. Enformasyon devrimi toplumsal alanın her bölümünde, ekonomide, siyasette ve düşünme tarzında kendi kavramlarını oluşturmaktadır. Ayrıca Enformasyon Devrimi, bilim devriminin hemen ardından ortaya çıkmıştır. Bunda bilgiye artan iştahın yanında, bilginin insanlığı geliştireceğine olan güçlü inanç da etkin olmuştur (Headrick, 2002).

Enformasyon devrimine göre yeni toplumun yaşamsal kaynağı tekno-bilimsel bilgidir. İlk olarak bilgi, bir üretim faktörü olarak ekonomik yapıyı tümüyle dönüştürmüştür. Bilginin sezgilere dayalı olmaktan çıkıp nesnel bir varlık haline gelmesiyle alınıp-satılabilen bir ürün olabileceği ve hammadde, emek, sermaye ve girişim gibi üretim faktörleri arasında yer alabileceği (Özdemir, 2009:36) görüşü ortaya çıkmıştır.

Kısaca, 1765 yılında buhar gücünün keşfedilmesiyle ortaya çıkan sanayi toplumu gelişen teknolojiler ve bilgi paylaşımı doğrultusunda şekillenerek bilgi toplumuna evrilmektedir. Bu defa buhar gücünün yerine bilginin gücü ön plana çıkmış ve teknolojinin tabanını oluşturmuştur. Bu bağlamda aralarındaki farkların daha iyi anlaşılabilmesi için sanayi toplumu ve bilgi toplumunun karşılaştırmalı analizi Tablo:1 de verilmiştir.

Tablo-1: Sanayi ve Bilgi Topluları Ekonomilerinin Karşılaştırmalı Analizi

DİNAMİKLE R	Sanayi Toplumu	Bilgi Toplumu
Üretim Unsurları	Toprak, emek, sermaye	Ozellikle bilgi (veri, imaj, kültür, ideoloji, değer)
Varlıklar	Maddi varlıklara dayalı	Maddi olmayan varlıklara dayalı
Üretim ve Ürün Yapısı	Seri üretim, kitle üretimi	Esnek teknoloji, ürün esnekliği sonucunda bireyselleşme
Emek Yapısı	Fiziksel (kol gücü) emeği ile tekrarlanan, mekanik emek, tam zamanlı çalışma, fabrikada çalışma	Bilgi işçiliği ile yaratıcı emek, yarı zamanlı çalışma, evden çalışma
Yenilik	Seyrek	Sürekli
Ölçek	Büyük ölçek (Ölçek ekonomisi)	Küçük ölçek, uygun ölçek
Organizasyon	Dikey, bürokratik, sert, uzun vadeli	Değişim mühendisliği: faaliyet bazlı, ağ örgütler, esnek, anti bürokratik
Altyapı	Önem nakliyyede. Otobanlar, yollar,	Önem iletişimde. Ağlara dayalı elektronik

Kaynak: İ.Melih Baş, “Dalgalarla Gelen Gelecek Kurgu-bilimci Guru: Alvin Toffler”,AD Business Notebook, Mart 1998,s.28

2.1.1 Bilgi Çağı ve Değişen Toplum

Çağdaş uygarlığın ulaştığı bilgi düzeyini tanımlamada tam bir görüş birliğine henüz varılmış değilse de, son 20 yıl içerisinde bilim ve teknolojiye baş döndürücü gelişmelerin meydana getirdiği bilgi patlaması ve bilgi teknolojilerinin toplumsal ve ekonomik gelişmeye sundukları olanaklar dikkate alındığında, Toffler'in “üçüncü dalga” olarak betimlediği aşamanın “bilgi çağı”, bu dönemin öngördüğü toplumun da “bilgi toplumu” olarak adlandırılması uygun görülmektedir (Özden, 2002:15). Sanayi toplumunun teknolojileri ile gerçekleştirilen maddi üretim yerine bilgi toplumunda, bilgisayarlarla ve bilişim teknolojilerine dayalı bir üretime geçilmektedir. Bilginin kullanımı arttıkça üretim yapısı da değişmekte, bilgi, işgücü ve sermayeden de

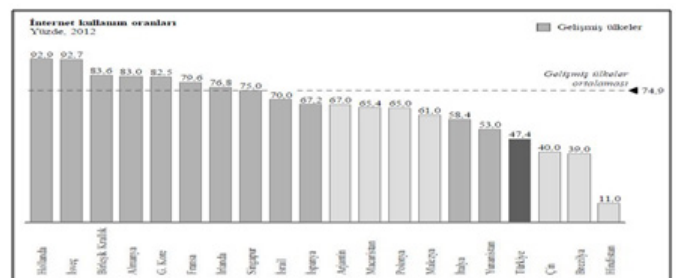
önemli bir faktör olarak üretime girmektedir. Nasıl buharlı makine kapitalist toplumu yarattıysa, bilgisayar da bilgi toplumunu yaratmıştır (Özdemir, 2009:192).

80’li yıllardan itibaren yaşanan teknolojik gelişmeler ile bilgi saklanabilen, istenildiğinde ulaşılabilen bir forma ulaşmış, bilgi ağları oluşmaya ve çeşitli ülkelerde yayılmaya başlamıştır. Teknolojik gelişmenin etkileri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, bunun etkinliği artarak devam etmektedir. Bu sebeple toplumlar, bilgi birikimlerini artırarak gelişmelerini tamamlamak, bilgiye erişmek, erişilmiş bilgileri kullanmak, yaymak ve bunlardan teknoloji üretmek amacıyla yoğun bir rekabete girmişlerdir. Son yıllarda meydana gelen bilgi patlaması ile birlikte iletişim teknolojisinde meydana gelen gelişmeler bilgi toplumunun oluşturulmasında en önemli etken olmuştur. Teknolojik gelişmenin bir ürünü olarak evlere kadar uzanan bilgi ağları, bilgi çağının özelliği olarak algılanmaktadır. Bu bilgiler, bilgi otobanları denen hızlı bilgi ulaşım ağları vasıtasıyla yapılmaktadır ve bilginin değeri artık tüm diğer ekonomik araçların önüne geçmiştir (Yücel, 1997:25).

Ekonomik açıdan geleneksel ulaşım ağı kadar, belki de ondan da önemli hale gelen “bilgi ana yolları”, hızla dünyanın her noktasını birbirine bağlamaktadır. Bilgi teknolojisi ve iletişim, giderek artan bir oranda bir araya gelmekte; bir arada toplanma süreci, bilgi toplumunun yapılandırıcısı olmaktadır (Benli, 2004:222).

Dünya Ekonomi Forumu tarafından 2001 yılından bu yana hazırlanan “Küresel Bilgi Teknolojisi” raporlarında, ülkelerin bilgi toplumuna geçişteki hazırlıkları ve bu konudaki çeşitli göstergeleri dikkate alarak bir takım sıralamalar yapılmaktadır(Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, 2013). Dünya Ekonomik Forumunun 2012 yılı Küresel Bilgi Teknolojisi Raporu’na göre Türkiye, 142 ülke arasında okullarda internet erişiminde 62. sıra, temel hizmetlere erişimde bilgi teknolojisinin etkisinde 41. Sıra, inovasyon kapasitesinde 71. Sıra, mobil internet aboneliklerinde 53. sıra, evden internete erişimde ise 51. Sırada bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin Bilgi iletişim teknolojilerine stratejik yatırımlar yaptığı ve bu yatırımların devlet gelirlerini arttırdığı ve daha istikrarlı bir ekonomi oluşumunda etkili olduğu belirtilmektedir (The Global Information Technology Report, 2012:85). TÜİK 2012 Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması’na göre ise, ülkemizde internete erişim imkanı olan hane oranı bir önceki yıla göre yaklaşık %10 artarak %47,2 oranına ulaşmıştır (TÜİK, 2013). Avrupa genelinde bu oran bir önceki yıla göre yaklaşık %10,9 artarak %73 seviyelerine ulaşmıştır (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2013). Ayrıca ülkemizde 16-74 yaş aralığındaki bireylerde internet kullanım oranı %47,2’dir. Bu oran diğer ülkelerle karşılaştırılmak istenildiğinde Tablo:2 elde edilmiştir.

Şekil 1: Ülkeler ve İnternet Kullanım Oranları

Veriler ve tablolar incelendiğinde ülkemizin, gelişmiş ülkeler ve Avrupa Birliği ülkelerine göre bilgi iletişim teknolojileri kullanımında daha kısıtlı imkânlarla sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımının ülkemizde artış gösterdiği ve enformasyon devriminin etkisi ile bilgi toplumu olma yolunda ilerleme görüldüğü söylenilebilir.

3.1 KÜRESELLEŞME VE SENDİKA

Küreselleşme olgusunun dünyadaki siyasal, sosyal, ekonomik vb. çeşitli etkileri toplumsal hayatımızda kendisini her geçen gün biraz daha fazla hissettirmektedir. Bu bölümde küreselleşmenin oluşumu ve sendikal harekete etkileri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

3.1 Küreselleşmenin Doğuşu

Çok geniş bir anlama sahip olan küreselleşmeyi tanımlamak için en kapsamlı açıklamalar bile yetersiz kalmaktadır. Küreselleşme yirminci yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren günümüze kadar aktüalitesini koruyan ve kimsenin tam olarak açıklama getiremediği bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurt, 2007:93).

Globalleşmenin Türkçe karşılığı olarak kullanılan "Küreselleşme", ekonomik içerikli bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Son yıllarda dünya ölçeğinde ortaya çıkan ilişkiler ve yeni yaşam biçimleri küreselleşmenin anlamı konusunda bize bazı fikirler vermektedir (Balay, 2004:62).

Kavram olarak "küresel" sözcüğünün kökeni 430 yıl öncesine dayanmaktadır. İtalyan iktisatçı Geminiano Montanari daha 1680 yılında Dünya ticaretinin gelişmesini ifade etmek için küreselleşme kavramından yararlanmıştı (Ersöz, 2006:6). İlk küresel bütünleşme hareketinin ise 1870 ile 1914 arasında gerçekleştiği söylenebilir. Deniz vasıtalarında buhar gücünün kullanılmasıyla ulaşım giderlerinin azalması, İngiliz-Fransız anlaşmasının başı çektiği gümrük tarifelerindeki indirimler bu oluşumun temelini oluşturmuş, hammadde ile mamul sanayi ürünlerinin ticareti yoğunlaşmıştır (Ar, 2007:23). 1960'lı yıllardan beri hızla gelişen iletişim teknolojileri ile kullanımı artan küreselleşme kavramı 1990'lı yıllarda daha belirgin olarak ortaya çıkmış ve teknolojiadaki gelişmelerin hızlanması, bilgi ekonomisinin daha çok öne çıkması, dünyada yaşanan neo-liberal politikaların yükselişi, çok uluslu sermayenin küresel bir pazarda gelişmesi gibi etkenler ile çok daha etkili olmuştur (Ersöz, 2006:194).

İletişim teknolojilerinin gelişmesi kişilerin zamanla kendi ülkelerinin dışında çalışmalar yapmasında etkili olmuştur. Farklı ülkelerden farklı insanları bir araya getiren bu teknoloji düşünce ve tecrübe paylaşımı ile yeni mamüller, çeşitli farklı hizmetler ve birçok farklı üretim biçimleri ortaya çıkarmıştır. Bu düşünce gelişimi ile insanlar kendi bölgesel düşüncelerini küresel düşünceler ile değiştirmek zorunda kalmış ve böylece küreselleşme aradaki mesafeleri kaldırarak dünya genelinde sınırsız mal, hizmet ve sermaye dolaşımını sağlamıştır. Böylece insanların sınırları genişlemiş ve dünya eskisinden daha da küçük bir hal alması ile daha da ölçek büyüten küresel firmalar ortaya çıkmış ve rekabet daha da zorlu bir hal almıştır. Ücretlerin önemli bir maliyet kalemi olduğu bu yeni düzende bu firmalar ise daha ucuz, örgütlenmemiş ve ucuz emeğin olduğu bölgelerde üretim yapmayı tercih etmeye başlamışlardır.

3.2 Küreselleşmenin Sendika Üzerindeki Etkisi

1970'li yıllarda hızlanarak güç kazanan küreselleşme olgusu, çalışma hayatının çeşitli alanlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemiştir. Bu süreç içinde, toplu iş ilişkileri yönlendirilerek, biçimlendiren kurulu endüstri ilişkileri sistemleri de tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar ise, önce işçi ve daha sonra da işveren sendikalarının sistem içindeki yerleri ile işlevlerine yönelik yeni yaklaşımları ve yapılanmaları gündeme taşımıştır. Bu yöndeki gelişmeler, artık gelenekselleşmiş olan işçi ve işveren sendikacılığı anlayışını yeni bir yörüngeye çekerek, endüstri ilişkileri sistemlerinde alternatif modelleri de beraberinde getirmiştir (Kocabaş, 2003:41).

Küreselleşmeyle başlayan uluslararası ekonomik hareket, para akışı ve bunlara bağlı olarak artan rekabet, ulusal piyasaları saha dışına iterek bireyselliği ön plana çıkarmakta ve bunun sonunda sendikaların gücünü hafifletmekte ve dayandığı kökleri zayıflatmaktadır. Sendikaları mücadele edip hayatlarına devam edebilmeleri için gereken toplumsal koşullar dışarıdan oluşmuş olumsuz dış etkenlere karşı zayıflatmakta, bunun yanı sıra kişisel düzeyde oluşan farklılıklar sendikal gücün dayandığı temelleri zayıflatmaktadır(Kurt, 2007:53).

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan çok uluslu ve güçlü şirketler, minimum maliyet ile verimliliğe önem vermekte ve bunu sağlamak için çok farklı yöntemlere başvurumaktadırlar. Gelişmekte olan ülkeler ise kalkınabilmek için bu çok uluslu firmaları ülkelerine çekmeye çalışmaktadırlar.

Genellikle uluslararası sermayeyi ülkelerine çekmek amacıyla olan ülkeler, sendikal hakların sınırlanması, ücretlerin azaltılması, çalışma şartları konusunda şirketlere daha çok müsamaha gösterilmesi gibi davranışlarla dış yatırım için cazip bir konum elde etmeye çalışmaktadırlar. Sosyal damping niteliği taşıyan bu uygulamalar bazı şirketlerin az gelişmiş ülkelerde yatırım yapmasında etkili olabilmektedir (Sarigersil, 2004:153-154).

Mesela, tam bir küresel şirket olarak kabul edilen Nike firması, ABD'deki merkezinde yalnızca model tasarım çalışması ve stratejik maliyet, karlılık hesapları ile küresel platformda pazarlamanın koordinasyonunu yürütmektedir. Minimum üretim maliyetine önem vermekle, ücretlerde yükselme olursa düşük ücretli başka ülkelere geçmektedir (Kurt, 2007:53). Bu ve buna benzer birçok şirket sermaye hareketleri ile yer değiştirmekte ve daha ucuz ve uysal emek sağlayabileceği bölgelere geçmektedir. Bu durum ise sendikaların güçlerinin azalmasına neden olmaktadır.

Özellikle örgüt düzeyi açısından durumun ne olduğu küreselleşme açısından önem taşımakta ve sendikalaşmanın güç kaybettiği görülmektedir. İngiltere ve Fransa gibi sendikalaşma düzeyi iyi olan ülkelerin sendikalaşmasında düşüş görülmektedir. Dünya ekonomisi bütünleşirken, işsizlik artmış, çalışma saatleri esnekleştirilmiş, maliyetin düşürülmesi için ücretler azaltılmış ve işçiler örgütsüzleştirilmiştir (Kurt, 2007:41).

Tablo 2- Sendikalaşma oranları

Ulke	Sendikalaşma Oranları (%)*		
	1980	2000	2010
Türkiye	49	13	5
ABD	22	15	13
Almanya	36	31	26
İngiltere	50	33	29
İtalya	49	39	35
Japonya	31	24	22
Kanada	36	37	30
Yunanistan	44	32	30

Kaynak: Bilişim ve İletişim Teknolojileri Derneği, www.bitder.org

Tablo:5 de görüleceği üzere sendikalaşma oranları 1980'den günümüze önemli miktarlarda azalma göstermektedir. Bu da sendikaların tüm dünyada ciddi bir gerileme içinde olduğunu bize anlatır. Birçok ülkede sendikalar hızla üye kaybetmekte, sendikalaşma oranları düşmekte ve üye kaybı ile sendikaların toplumsal etkileri her geçen gün daha da azaltılmaktadır.

Sosyal hakların geliştirilmesinde büyük paya sahip olan sendikaların etkisizleştirilmesi sonucu, hem gelir dağılımının bozulmakta hem de yoksullaşma oranlarında artış karşımıza çıkmaktadır. Sendikaların haklarının kısıtlanmasıyla ücretler düşürülmüş, emek ucuzlanmış ve esnekleştirilmiştir. Yani işsizliğin arttığı, farklı ücret seviyelerinin olduğu, sosyal güvenliğe ayrılan paraların azaldığı ve bu doğrultuda sendikasılaştırmanın gerçekleştirildiği yerde yoksulluk da artmaktadır.

Sendikaların küreselleşmenin yarattığı sorunlara ve tehditlere karşı koyabilmesi için geçmişteki yapılarını örnek alamayacaklarının ve sadece kendi başlarına değil değişik sivil toplum örgütleri ile ortak hareket etmeleri gerektiğinin altı çizilmektedir (Çelik, 2005:66). Sendikalar, küreselleşen sermaye ile baş etmek, direnmek ve bu duruma karşı var olan tek toplumsal güç olarak kendilerini bu görevin gerektirdiği ölçüde geliştirmek ve bu doğrultuda fordist üretime dayanan köklü sendikal paradigmalarında reform yapmak zorundadırlar. Artık bir tek ülkede belirli bir topluluğun sendikası olmak küreselleşmeye karşı koyamayacaktır. Yerel ve global ölçekte politikalar üretilmeli ve diğer sendikalar ile dayanışma içinde olunmalıdır. Ancak bu şekilde küresel üretim şartları altında çok uluslu firmaların bilgisine sahip olabilmeye yetisi kazanılabilecek ve örgütlenme ile sisteme karşı doğru faaliyetler yürütülebilecektir. İşte tam da bu noktada yeni iletişim teknolojileri sendikaların anlatılan gereksinimlere kavuşmasını sağlayabilecek yegane araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. YENİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE SENDİKA

Teknolojinin gelişmesi ve sendikal hareket arasındaki ilişki 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Sanayi devrimi ile teknolojinin iş hayatında kullanılmaya başlanması iş gücünü dışlamış ve sendikaların bakış açısının olumsuz oluşmasına neden olmuştur. Sendikalar teknolojiye şiddetli bir şekilde karşı çıkmış ve mak-

ine düşmanı düşünceler geliştirmişlerdir.

Sanayi Devrimi'nden başlayarak sürekli gelişme eğiliminde olan teknoloji, çalışma hayatındaki büyük değişikliklerin ana sebebi olmuştur. Sanayileşmeye paralel olarak gelişen otomasyon teknolojisi kitlesel üretimi olanaklı kılarken, bir yandan da ortaya çıkardığı işgücü tipi ve üretim süreciyle sendikal gücün azalmasına yardımcı olmuştur (Ersöz, 2006:70).

Zaman içerisinde enformasyon devrimi ile bilgi toplumunun oluşumu sendikaların teknolojiye karşı olan tavırlarının değişmesine neden olmuştur. 1980'li yıllardan itibaren sendikalar teknolojiye karşı daha sıcak bir yaklaşım benimsemeye başlamıştır. Özellikle yeni iletişim teknolojilerinin kapitalizm tarafından ucuz ve hızlı bir kaynak olarak kullanılmaya başlanması bu süreçte etkili olmuştur.

4.1 Yaygınlaşan İnternet ve Sendika

İnternet son yıllarda süratli bir biçimde evrensel iletişimi beraberinde getirerek insan hayatının pek çok alanına ve bilinç sistemine girmiştir. İnternetin insan hayatına girmesi pek çok diğer iletişim araçlarına kıyasla daha hızlı olmuştur. Örneğin, radyonun 50 milyon dinleyiciye ulaşması 38 yıl, televizyonun ise 13 yıl almışken internet kullanımının yaygınlaşması için ise yalnızca 5 yıl yetmiştir (Ersöz, 2006:33).

İnternetin dünyayı ne kadar değiştirdiğine dair artık bir kuşku yoktur. Küresel bilgisayar iletişim ağının ortaya çıkışının, matbaanın icat edilmesi ile karşılaştırılacak kadar derin ve yaygın bir olay olduğu herkesçe kabul edilmektedir. İnternet, yaşadığımız dünyada kitaplardan hisse senedine kadar eşyaları nasıl aldığımızı ve nasıl sattığımızı, nasıl öğrendiğimizi ve nasıl öğrettiğimizi, nasıl eğlendiğimizi ve bilgilendiğimizi vb. çok şeyi değiştirmiştir. İnterneti kullanan herkes bunu bilmektedir. Yaşanan bu değişim, çok farkında olmasalar da, sendikaları da içine almaktadır. Her ne kadar, bilinçli ve şuurlu bir şekilde sendikaların isteği ile gerçekleşmiyor olsa da, yeni iletişim teknolojilerinin, birçok kurumun yanında sendikaları da etkilediği bir gerçektir. Tıpkı, nasıl ki 19. yüzyılda telgraf keşfedilip yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmış ve dünya ekonomisi, kültürü ve hatta daha az ölçüde olsa bile ortaya çıkan sendikalar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuşsa, günümüzde de sendikaların kendilerini yeni teknolojilerden ve internet kullanımından soyutlayamadığı görülmektedir (Benli, 2004:224).

Sendikal hareketin internetle tanışmaları 1980'li yıllara dayanmasına rağmen genel anlamda birçok sendika teknolojiye karşı mesafeli olmuş ve uzun bir süre web siteleri kurulmamıştır. İlk internet web sayfasına sahip olan işçi kuruluşu 1994 yılında Uluslararası Eğitim İşçileri Birlikleri Federasyonu (IFWEA) olmuştur (Gündoğan, 2002:123). Sendikaların internetten ve bilişim teknolojileri ile geç tanışmasının nedeni bunun bir sermaye aracı olduğu şeklindeki yaklaşımdan kaynaklanmıştır. Fakat sendikaların yeni oluşan piyasalara ve firmalara karşı etkili olabilmesi ancak ve ancak yeni iletişim teknolojilerini ve özellikle de interneti kullanmaları ile mümkün olacaktır.

Küreselleşme ile sendikaların internet ve diğer iletişim teknolojileri ile tanışmaları, sendikaların yeni bir biçim alması sonucunu doğurmakta ve geleneksel sendika modeli yerine yeni sendikal model arayışlarını gündeme getirmektedir.

4.2 Değişen Sendikal Yapı

İnternete ve yeni iletişim teknolojilerine dayalı sendikacılık anlayışı geleneksel sendika anlayışından farklı olarak aynı zam-

Tablo-3: İnternet alanında sendikaların dönüşümü

Dönüşüm	İnternet öncesi sendikaların eylemleri	İnternet sonrası ilave eylemler
Önde gelen iş	Toplu pazarlık	Bireysel temsilcilik ve danışma
Dağıtım Hizmetleri	İşyerleri, temsilciler ve liderler tarafından işverenlerle yürütülen toplu pazarlık sonuçlarına bel bağlamak	İşçilere doğrudan dijital olarak sağlanan hizmetler
İtiraz yönetimi	Grevler	Web iletişimi ile siber grev gözcülüğü
---	İnternet öncesi üyelik	İnternet sonrası üyelik
Yerel	İşveren kabulü ile işyeri üyeliği	Farklılaştırılmış üyelik: Üyeler, abonelikler, web sitesi ziyaretçileri işyerlerinde sanal olarak bulunma
Problemlere serbestçe öneri getirebilme	Toplu pazarlık alanlarında serbest görüşün teşviki	Sadece üyelere özgü müşteriye uyarı
Sendika içi demokrasi	Seçilmiş liderler ve bürokrasi	Hizmetler yerinden yönetim ağırlıklı, internette oylanarak seçilmiş bağımsız olarak çalışan eylemciler.

hip bir sendikadır. Bilgisayarlı iletişime geçmeden önce, sendika merkezi ile şubeleri arasındaki iletişim faks makineleri yardımı ile gerçekleştiriliyor, bilgiler ayrıca şehrin ilan boardlarına da asılıyordu. Her bir şubeye faks makinesinin verilmesi, üyelere hızlı ve doğru bilgi aktarma aracı olarak düşünülmüştü. Ancak bu uygulamadan vazgeçilerek, gerekli dokümanları oluşturmak, üye listelerini tutmak ve güncelleştirmek, hesapları düzenlemek, birbirimizle ve diğer sendikalarla iletişim kurabilmek, şubelerin internete ulaşacağı bir ağ işlemcisi geliştirmek için fon tahsis edilmesine karar verilmiştir. Böylece, 1992 görüşmeleri süresince şubelerin bir kısmı ağa bağlanmıştır. Bundan dolayı bilgi üyelere hızlı, verimli ve doğru olarak iletilmiştir. Bu durumdan işveren de yararlanmış. Doğal olarak toplu görüşmelerin süreci daha da etkili olmuştur. Bilgisayar teknolojisine dahil olmadan önce, biz şube başkanlarının bilgisayar kullanmaya ait tecrübeleri yoktu. İletişim ağını geliştirmek isteyen sendika, bize bilgisayarın nasıl kullanılabileceğine dair pratik tecrübenin yanında eğitim de verdi. Bilgisayarı kullanarak üyelerimizi herhangi bir gelişme konusunda daha etkili bir şekilde bilgilendirebileceğimizi keşfettik. Böylece, şubeler daha güçlü ve aktif hale geldi.”(Benli, 2004:225) Örnekte anlatıldığı gibi bilgisayar kullanımı ve internet erişimi sendikal faaliyetlerde her geçen gün daha da vazgeçilmez bir araç haline gelmektedir. Bilgi dolaşımının ve erişiminin hızlanması ve kolay bir hal alması sendikal faaliyetlerin etkinliği noktasında çok önemli bir gerekliliktir. Diğer taraftan bilgisayar ve internet teknolojisi gün geçtikte ucuzlamakta ve yeni merkezler ile şubeler yeni bilgisayarlar için daha az mali kaynak ihtiyacı hissetmektedir. Bu koşullar altında anlayış değişikliği ile değişimin daha da hızlanmasının sendikaların yararına olacağı düşünülmektedir.

Tablo 4: Gelişmiş ülkelerde sendikalaşma oranları, toplam internet kullanıcısı ve internet kullanan sendikalı sayıları

Ülke	Sendikalaşma Oranı (%)	İnternet Kullanıcısı (000)	İnternet Kullanan Sendikalı Sayısı (000)
İsveç	77.2	3,950	3,049
Danimarka	68.2	1,900	1,295
Fineandiya	59.7	2,150	1,283
Norveç	51.7	2,200	1,137
Kanada	31.0	13,280	4,116
Almanya	29.6	15,900	4,706
Avustralya	28.6	7,000	2,002
İngiltere	26.2	19,360	5,072
Yeni Zelanda	23.2	1,270	294
Japonya	18.6	27,060	5,033
ABD	12.7	134,200	17,043
Fransa	6.1	9,000	549

Kaynak: Naci GÜNDOĞAN, İnternet ve sendikal hareket, Amme İdaresi Dergisi, Aralık 2002, s.124

Tablo:5’e bakıldığında, sendikalaşma oranlarıyla internet kullanan sendika üyesi sayıları arasında, ABD dışında, bir korelasyon göze çarpmaktadır. İsveç, ABD ve Avustralya gibi ülkeler, sendika üyelerinin kişisel bilgisayar (PC) kullanımını teşvik etmekte ve internete erişimleri konusunda onlara finansal destek

Kaynak: A. Benli, Sendikalar, Bilgi Teknolojileri ve İnternet

Sendikaların üye sayısında olduğu gibi üye yapısında da son yirmi yılda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Mavi yakalı erkek işçilere dayalı sendikal örgütlerde, beyaz ve pembe yakalı işçi sayısında meydana gelen artış nedeniyle yeni ve potansiyel üye tabanı değişmektedir. Bu gelişmeye bağlı olarak sendikalar da yeni üye tabanına hitap edebilmek için faaliyetlerini çeşitlendirmek istemektedir; ancak bu istekler sendikal yapılara ve politikalara henüz somut olarak yansıtılamamaktadır. Bu nedenle sendikaların üye sayısında artıştan çok azalma yaşanmakta ve net etki azalma yönünde olmaktadır (Yorgun, 2005:148). Bu etkinin pozitif yönde değiştirilmesi için sendikaların yapısını yirmi birinci yüzyıla uygun politika ve programlara uygulanması gerekmektedir.

4.2.1 Bilgisayar Kullanımı

İnternet ve bilgisayar, modern bilgi teknolojisi devriminin öncü kollarındandır. Bir bilgisayar ağı olan “internet”, bir PC ve bir modem ile coğrafi engeller olmaksızın izne bağlı olarak diğer bütün bilgisayarlar ile bağlantı kurabilmektedir (Benli, 2004:222).

Sermaye sahipleri bir iletişim aracı olarak bilgisayarlardan nasıl faydalanıyorlar ise, sendikal hareketin de bu iletişim olanağını dikkate alması zorunlu hale gelmiştir. Aşağıda, bir sendikacı gözünden, sendikal hareketin bilgisayarı iletişim aracı olarak nasıl kullandığına dair ilginç bir örnek yer almaktadır. “UNA (United Nurses of Alberta–Birleşik Alberta Hemşireleri), Kanada’da faaliyet gösteren, 1992 yılı toplu pazarlık görüşmeleri süresince 13.000 üyeyi temsil eden, 125 şubeye sa-

sağlamaktadırlar (Gündoğan, 2002:124). Ülkemizde ise sendikaların bilgisayar kullanımını daha da arttırmaları ve bu yolla üyelerin bilgisayar korkusunun giderilerek küresel düşünme ve taşralılığın giderilmesinin öğretilmesine yardımcı olmaları gerekmektedir.

4.2.2 Veri Tabanı Oluşumu

Veri tabanı, temel olarak; birbiriyle ilişkili ve hiyerarşik yapıları verilerin izlenmesi, seçilmesi, değiştirilmesi, ekleme ve silme işlemleri gibi pek çok farklı amaçlarda kullanılmasına yardımcı olan bir depolama sistemi olarak tarif edilebilir. Günümüzde veri tabanlarını her yerde görmek mümkündür. Özellikle büyük organizasyonlar ve devlet kurumları çok geniş veri tabanlarına sahiptirler.

Sendikaların veri tabanlarından birçok alanda yararlanabilmeleri mümkündür. İşçi sınıfının potansiyel gücü mücadele ettiği güçlere karşı sayısal üstünlüğünden kaynaklanmaktadır. Ancak bu sayısal üstünlüğün siyasal güce dönüştürülebilmesi sürecindeki en önemli engellerden biri büyük sayılardaki işçi sınıfının birlikte hareket etme, karar alma, uygulama noktasında karşılaşılan zorluklardır. Bu zorlukları aşabilmenin bir yolu da gittikçe karmaşıklaşan üye sayılarının ve profillerini düzgün işleyen veri tabanları sayesinde saklanmasıdır. İşçilerin e-posta adreslerine ilişkin veri tabanı oluşturma ve üyelere hızlı bir şekilde ulaşabilme, firmalarla önceki yıllarda yapılan toplu sözleşmeleri kaydetme ve bu doğrultuda politika belirleme veri tabanı oluşturmanın faydalarından bazılarıdır. Yine işçilerin ücret ve sözleşmelerle ilgili verilerin saklandığı veritabanları sendikalara büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Böyle bir işlevin, modern bilgi sistemi olmadan yürütülmesi olanaksızdır (Şenkal, 2003:37).

Sendika içinde yeni iletişim teknolojileri, bilgi yönetimini de mümkün kılmaktadır. Bilgi yönetimi, teknolojinin mücadelesi yaklaşımına göre, bilginin işlenmesi ve erişilmesi ile ilgilenen kütüphanecilik, belge yönetimi, dokümantasyon ve enformasyon gibi disiplinlerin vardığı son noktadır. Bilgi yönetimi, bilgiyi kişiye bağlı olmaktan çıkaracak ve bilgisayara bağlı kılacak bir uygulama olarak görülmektedir (Özdemir, 2009:80). Sendikalar bu gelişmeler doğrultusunda kendilerinin belirleyeceği özellikteki veritabanları oluşturmalı ve bu veri tabanlarını dünya genelinde diğer sendikalar ile paylaşmalıdır. Ayrıca diğer sendikaların veri tabanlarından faydalanmalı verileri işlemeli, analiz etmeli ve yeni politikalar oluşturmada kullanılmalıdır.

5. YENİ TEKNOLOJİNİN SENDİKALARA ETKİLERİ

Önceleri buhar gücünün gerçekleştirdiği devrimi artık bir anlamda yeni iletişim teknolojileri gerçekleştirmiştir. Aralarındaki fark ise yeni teknolojilerin çok hızlı yayılması ve hayatın her alanında birçok yenilik getirmesidir. Gelişen iletişim teknolojileri insanların hayatlarını değiştirdiği gibi örgüt yapılanmalarında da çeşitli farklılıklar meydana getirmiştir. Üretimde bilginin önemli bir girdi olarak kullanılmasıyla bilgi birikimi ve tecrübenin paylaşımı gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır.

Son yıllarda sendikalar ile yeni iletişim teknolojileri arasındaki ilişki araştırmalara konu olmakta, iletişim teknolojilerinin sendikalar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri değerlendirilmektedir. Sendikaların teknoloji karşıtı tavırlarında değişimin yaşandığı, hatta yeni üretim ve yönetim anlayışına göre yapılan piyasalara ancak teknolojik donanımı sağlayarak

karşı koyabilecekleri iddia edilmiştir. (Şenkal, 2003:33). Ancak yeni imkânlardan yararlanabilmek için gerekli bilgi ve teknolojik yeterliliğe sahip olmak gerekmektedir. Yeni teknolojilerin olumsuz etkileri üzerinde yoğunlaşan sendikacıların büyük çoğunluğunun bu teknolojilerin sunabileceği fırsatların önemli kısmından yeterince haberdar olduklarını söylemek mümkün değildir (Yorgun, 2005:154).

5.1 Sanal Grev, Sanal Birey

Günümüzde sanallık ve sanal grev iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanmayan sendikalar açısından pek anlam ifade etmezse de önümüzdeki yıllarda böyle bir gelişme ile karşı karşıya kalacaklarını söylemek mümkündür (Şenkal, 2003:39). Gelişen ve her gün daha çok insanın eklendiği yeni iletişim teknolojilerine bakarak, geleceğin grevlerinin sanal ortama daha çok taşınacağını tahmin etmek çok zor değildir. Bahsedilen teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında hemen hemen tüm işletmeler gelecekte internet teknolojisine bağımlı hale geleceklerdir. Çalışanların birçoğunun sanal bir ortamda görevlerini ve faaliyetlerini sürdürmesi sonucu, düzenlenecek grevler sanal bir özellik kazanacak ve geleneksel grevin yapısını değiştirecektir.

Günümüzde işyerinin önünde düzenlenen grevlerin artık pek fazla bir anlamı kalmamaktadır. Bu bağlamda farklı ülkelerde ve bölgelerde faaliyet gösteren aynı veya farklı işletmelere bağlı olan işçileri örgütleyen sendikalar iletişim teknolojisi yardımıyla işçileri bir araya getirerek sanal bir greve gidilmesini mümkün kılacaklardır. Sanal grevler, internet ortamında kişisel tepkileri kitlesel tepkilere çevirecek ve çeşitli kampanyalar ile kamuoyu oluşturulmasında etkili olacaklardır.

Sanal grevin en önemli özelliği değişik ülkelerde veya bölgelerde çalışan işçileri iletişim teknolojisi araçlarıyla örgütleyip aynı yerde çalışıyorlarmış gibi işi bırakmalarını ve greve gitmelerini sağlayabilmesidir. İnternet ve web yardımıyla, sendikalar artık birer siber-örgütleyiciler haline gelmişlerdir. Öyle ki; uzak coğrafyalarda meydana gelen grevler esnasında sendikaların interneti kullanarak işçileri harekete geçirdiği, yine internet sayesinde daha önceden ulaşılamaz olan işçi gruplarına sendika hakkında bilgiler verildiği, sendikacılık tanıtımının yapıldığı sendika raporlarında yer almaktadır (Benli, 2004:228).

Sendikalar grev esnasında internette faydalanmalarına örnek olarak, 1997'de UPS grevi devam ederken, sendika, grev hakkındaki gelişmeleri üyelerine ve kamuoyuna bildirmek için özel web siteleri kullanmasını veya Bridgestone'da yapılan ve "Siber Grev" olarak adlandırılan grevde, sendikanın şirketi toplu sözleşme imzalamaya zorlama konusunda internette önemli ölçüde faydalanması gösterilebilir (Şenkal, 2003:36). Ama bizim için yeni iletişim teknolojilerinin sendikalardan grevde kullanılmasının en önemli örneği IBM Türkiye çalışanlarının "Second Life" internet sitesinde 1 Ağustos 2010 tarihinde düzenlediği sanal grevdir. 2007 yılında IBM İtalya'daki çalışanları da sanal grev düzenlemiştir. Ülkemizdeki Sanal Grev ise Avrupa'nın en güçlü sendikalarından Uni Global Union sendikası ile Tez-Koop-İş sendikasının işbirliği ile gerçekleşmiştir.

Second Life internet sitesi insanların sanal kimliklerinin olduğu ve sanal birey kavramının hayat bulduğu bir alandır. Buradaki grevde IBM çalışanlarına bir grev adası verilmiş ve normal hayattaki gibi sloganlarla, ve pankartlarla bir grev yapılmıştır. Bu hususa ilişkin olarak bir IBM çalışanının şu sözleri www.kadin

muhendisler.org internet sitesinde yayınlamıştır. “Hepimiz aslında aynı zamanda sanal kişiler değil miyiz? Sanal grevin tek sebebi küreselleşmemiz. İnternet ile yer kavramını tamamen yok ettik, etmek zorundaydık da. O günkü, iş ve yaşam koşulları sizin her an her yerde olmanızı gerektiriyor. Bunun tek çözümü de sanal yaşama dönmenizdir. Fiziksel bir grev için aynı anda insanları aynı mekana getirmeniz gerekir. Bunun zorluklarını hepimiz biliyoruz. Biz sanal grev yaparak milyonlarca kişiyi bir araya getirme gücüne sahibiz. Tabi bu yapalım dediğinizde hemen yapılması bir şey değil. Başarılı olmak için planlama, organizasyon, iletişim ve iyi süreç yönetimi yapmanız gerekir. “

5.2 Kamuoyu Oluşturma

Kamuoyu, bir grubu etkileyebilecek ve sorun olarak algılanabilecek bir olay ya da durum ortaya çıktığında; grup, bu olay ya da durumun etkilerini değerlendirerek bir görüş oluşturduğunda ve bu görüşlerini belirli tutum ve buna bağlı davranışlar biçiminde gösterdiğinde oluşmaktadır (Vural, 1999:49). Dolayısıyla kamuoyunun oluşumunda tutumların oluşmasının önemli bir yeri vardır. Tutum, kişi ya da olay karşısında olumlu ya da olumsuz tepki gösterme eğilimi olarak tanımlanır. Bir tutumun iki yönünü, eğilimin kendisi ve yönü oluşturur (Vural, 1999:49).

Kamuoyunun meydana gelmesinde sanayi devrimi ile insanların şehirleşmesi, okuma-yazma oranlarının artması ve gelişen teknoloji ile iletişim araçlarının yaygınlaşması önemli kaynaklar olarak göze çarpar. Önceleri genel görüşlerin sadece kendi toplumlarına ait konulara ilişkin olacağı düşüncesi hakimken, gelişen teknolojiler ile bilgi ağları oluşmuş ve küresel anlamda kamuoylarının ortaya çıkması ile geçerliliğini yitirmiştir.

Kamuoyunu, meslek kuruluşları, dernekler, sendikalar, gönüllü kuruluşlar, siyasi partiler gibi örgütlenmiş gruplar ile basın organları belirler. Sendikaları sınıf örgütü olarak tanımlayan ve işçi sınıfının siyasette söz sahibi olması yolunda bir görüşe sahip olan sendikalar için kamuoyu çok önemli bir unsurdur. Sendikalar, iletişim teknolojileri ile üyelerin haklarını koruyabilmekte, üleriyle, kamuoyuyla etkin iletişim kurabilmektedirler. Bununla birlikte sendikalar internet siteleri vasıtasıyla tüm dünyada milyonlarca kişiye çok hızlı bir şekilde ulaşabilmekte ve kendilerine taraftar bir kitle meydana getirerek üyelerinin menfaatlerini korumak için kamuoyu oluşturacak eylemlerde bulunabilmektedirler. Buna dünyadan örnek olarak; Afrikalı Belediye işçilerinin İngiliz çok uluslu şirketi Blawater PLC'ye ve Uluslar arası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçiler Sendikası Federasyonunun (ICEM) Brigestone ve Rio Tinti gibi çokuluslu şirketlere karşı iletişim teknolojileri ve özellikle internet ile kamuoyu oluşturarak kazandığı başarılar verilebilir.

Yani kitle iletişim araçlarının geniş toplumsal kesimlere ulaşacak şekilde yaygınlaşması ve kitle psikolojisini yönlendirebileceği veya şekillendirebileceği görüşü ile üyeleri bilinçlendirmek ve kamuoyu oluşturmak artık sendikaların işverenle bir anlaşmazlık durumunda kullanacakları en etkin silahlardan biri haline gelmiştir. Bu sayede sendikalar, çok uluslu şirketlerin hem kendi ülkesinde hem de çalıştığı diğer ülkelerde imaj kaybetmemeleri için uzlaşmaya zorlayabilmektedir (Şenkal, 2003:39-40).

5.3 Üyelere Erişim

Üye odaklı sendikacılık, birçok sendikanın birincil amacı olmalıdır. Çünkü bir sendika için en değerli varlık üyesidir. Sonuçta sendika gücünü üyelerinden almaktadır. Güçlü vasıflarla donatılmış üye, güçlü sendika anlamına gelir (Şenkal, 2003:36).

İletişim teknolojileri doğrultusunda yapısını ve işleyişini değiştiren sendikaların, üyeleriyle, diğer sendikalarla ve kamuoyuyla ilişkilerini geliştirme, üyelerinin haklarını koruma ve geliştirme, internet marifetiyle ulusal ve uluslararası alanda mevcut bilgi sistemlerini kullanma, yeni üyeleri örgütlenme ve çalışma yaşamındaki değişime ayak uydurma konusuna eğilmesi çağımızın gereğidir. Bu şekilde sendikalar, iletişim teknolojileri yardımıyla üyelerinin haklarını koruyabilecek, üyeleriyle, kamuoyuyla etkin iletişim kurabilecek ve yeni üyelere erişebilecektir. Özellikle internet ortamı üzerinden yapılacak katılımlar ile sendikalar çok fazla sayıda üyeye sahip olabilmektedir. İnternet, sendikaların üyelerine sundukları hizmetleri çeşitlendirmiş ve bireyselleştirmiştir. Sendikalar, web siteleri, e-posta, sohbet odaları, bültenler, online üyelik ve oylama mekanizmaları gibi internet araçlarını kullanarak üyelerine sundukları hizmetleri geliştirip, sendika hizmet talebini arttırabilirler (Gündoğan, 2002:126).

Birtakım sendika üyeleri, bu hizmetlerden üye olmayanların yararlanmaması gerektiğini savunurken; sendikalar da yeni üyeler kazanabilmek için bunun gerekli olduğunu düşünmektedirler. Uygulamada, internette web sitesi bulunan çoğu sendika, web sitelerine giren herkese birçok bilgi sunarken, aynı zamanda yalnızca üyelerinin girebileceği alanlar da oluşturmuşlardır. Yani, üyelerine ve üye olmayanlara sundukları hizmetleri farklılaştırmışlardır (Gündoğan, 2002:127). Bunun amacı ise üyelerin sanal ortamda çeşitli etkinliklere, oylamalara ve tartışmalara katılabilmeleri ve bu yolla yeni üyeleri cezbetmektir.

İnternet, örgütlenme ve yeni üyelere ulaşmada yardım ederek sendikaları güçlendirir. İnternet sendikalara, artan oranda farklılaşan ve bireyselleşen işgücü ile kolektif hareket ve dayanışma arasındaki boşluğu doldurarak, hizmetlerini geliştirme ve üye sayılarını artırma olanağını sunmaktadır. Grevlerde olduğu gibi, ihtiyaç duyulan zamanlarda halk desteği oluşturmada yardım eder. Gerçekten internet, sendikalara hizmetlerini geliştirmede ve üye çekmede büyük fırsatlar sunmaktadır. Çünkü teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak doğan internet, bilgi toplumunun artan sayıdaki heterojen ve bireysel işgücü ile sendikalizmin kalbinde yer alan kolektif aktivite ve dayanışma arasında köprü oluşturmaktadır (Benli, 2004:237).

5.4 Toplu Pazarlık

Toplu pazarlık, üretim faktörlerinden emek ve sermaye arasındaki çeşitli çıkar çatışmaları ve çelişkiler sonucu, taraflar arası pazarlık gücü dengesini kurmak amacıyla ortaya çıkmış bir yapılanmadır. Yani ücretli olarak çalışanların temel ekonomik, demokratik, sosyal ve kültürel taleplerinin elde edilmesi, kullanılması ve geliştirilmesi için sendikalar vasıtasıyla işveren veya işveren temsilcileri ile yapılan görüşmelerin bir sözleşmeye bağlanarak uygulanması demektir.

Geçmişte toplu pazarlık süreçleri sadece sendika sözcüleri ile işveren temsilcileri arasında geçerken, günümüzde yeni iletişim teknolojileri ve internetin yaygınlaşması ile daha geniş bir platforma yapılmaktadır. Ayrıca yeni iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile toplu pazarlık süreçleri çeşitli değişimler geçirmektedir. Toplu pazarlık yapılacak firmanın içinde bulunduğu sektör hakkındaki bilgilere sahip olmak ve bu veriler ve bilgiler doğrultusunda hareket etmek, uluslar arası firmalarla yapılacak pazarlıklar da ise dünyadaki diğer sendikalardan bilgi olarak hareket edebilmek bu sürecin yapısını değiştirmiştir.

Artık dünya genelinde ulaşılabilen tüm verilerle toplu pazarlık stratejisi belirlenmektedir.

Ayrıca üyelere internet aracılığı ile sürekli veri sunulup onların görüşleri alınarak toplu pazarlıklar yönlendirilebilmektedir. Bu yolla da üyelerin sürece etkin bir şekilde katılmaları ve toplu sözleşmeye verilen destek oranının belirlenmesi sağlanabilir. 2000 yılında BT ile Amerikan İletişim İşçileri Sendikası (CWU) arasındaki görüşmeler ilk olarak internet üzerinden gerçekleştirilmiştir (Gündoğan, 2002:127).

Yakın gelecekte sendikalar ve işverenler toplu pazarlık müzakerelerini işçilerle ve diğer sendikalarla birlikte işbirliği içinde sanal olarak gerçekleştirebileceklerdir. Birbirlerinden binlerce kilometre uzak olan insanlar sanki beraber aynı odada çalışıyorlarmış gibi bir platform yaratılacak ve sanal toplantı salonları oluşturulacaktır. Böyle bir ortamda enformasyon çok hızlı ve etkin şekilde yayılabilecek ve birçok üye görüşmelere direk katkı sağlayabilecektir. Diğer yandan sendika liderlerinin toplu pazarlık sırasında tavır ve davranışlar işçiler tarafından görülebilecek ve şeffaflık sağlanabilecektir. Bu şekilde oluşturulacak ve internet vasıtasıyla gerçekleştirilecek e-toplu pazarlık günümüzdeki toplu pazarlığın yerini alacaktır. İnternetin toplu pazarlık alanında kullanılması uluslar-üstü düzeyde toplu pazarlık yapma olanak da sağlamaktadır. Ayrıca ileri teknoloji kullanan yeni organizasyonlar yüksek beceriye sahip çalışanları talep etmesi toplu pazarlığın yapısını etkilemektedir. Bu etkileşim sendikaların yüksek düzeyde bilgiye sahip elemanları istihdam etme ya da işbirliği yapmalarını gerektirmektedir (Şenkal, 2003:42).

5.5 Örgütlenme ve Katılım

Son yıllarda örgütsel güç merkezli örgütlenme biçimi yerini bilginin ön planda tutulduğu bir örgütlenme sürecine bırakmaktadır. Bireysel tanıtım, dergi ve diğer eski iletişim sistemleri ile kendilerini tanıtan sendikaların bu örgütlenme hareketleri iletişim teknolojisinin gelişmesiyle yeni bir anlam kazanmaktadır. Artık günümüzde birçok sendika internet, web sitesi ve e-posta yoluyla daha başarılı örgütlenme faaliyetleri yürütmektedir.

Birçok yeniliği beraberinde getiren iletişim teknolojileriyle örgütlenme günümüzde oldukça kolaydır. Bu örgütlenme şekli sendikalara çeşitli açılardan yarar sağlamaktadır. Özellikle çok geniş kitlelere çok uygun maliyet ile çok kısa sürede ve etkin bir biçimde ulaşabilme sendikalar açısından en faydalı olanıdır. Artık dünyada birçok ülkede sendikalar örgütlenme konusunda teknolojik donanıma sahip birimler kurmaktadır. Bu birimler ise çeşitli iletişim araçları kullanılarak çok çeşitli yöntemler geliştirilmekte ve bu yolla sendikalara yeni üyeler kazandırılmasına çalışılmaktadır. Ayrıca sendikalar bu sayede yüksek vasıflı işçileri de örgütleyebildikleri gibi uluslararası düzeyde de örgütlenme sağlayabilmektedirler (Şenkal, 2003:43). Artık günümüzde internet sendikaların en çok kullandıkları iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Sendikal örgütlenme ve internet ilişkisinin geleceğine bakıldığında, internette karşılıklı etkileşim, iletişim ve bilginin ucuz maliyeti dolayısıyla, sendikal gelişim açısından gelecek on yılda sendikaların birtakım kolaylıklar elde edecekleri ileri sürülebilir. Bilgisayar ve internetin kullanılmaya başlanması sonucunda, dış dünya ve üyelere iletişim ve bazı hizmetlerin sağlanmasında sağlanan düşük maliyetler, elektronik sendika örgütünün genişlemesine yol açacaktır. Bu açıdan bakıldığında, internetin; örgütlenme ve üye alma biçimlerini, sendikaların sağladığı hizmetleri, sendika demokrasisini ve Uluslararası sendikal aktiviteleri değiştireceği

anlaşılmaktadır. Genel olarak literatüre göz atıldığında, internetin sendikaları canlandıracağı konusunda hemfikir olduğu gözlenmektedir. İlk olarak, sendikaların web üzerinden çok sayıda hizmet sağlayabileceği ileri sürülmektedir. Gözlenen en önemli hizmet türü ise sendikalar üzerinden bilgi verilmesidir (Benli, 2004:243).

5.6 Demokrasi ve Eleştiri

Sendika içi demokrasi, sendikaların olmazsa olmaz ilkelerinden biri olarak bilinir. Aksine düşünceler ve uygulamalar, sendikaların var olma felsefesine ters düşer. Sendika yönetimi mevkilerine seçim sonucu gelmelerinden dolayı, genellikle demokratik bir mekanizmanın var olduğu kabul görmektedir. Ancak gerçekte sendika içi demokrasinin işleyişinde seçim mekanizmalarına rağmen demokratik kurallardan çeşitli sapmalar görüldüğü için sendika içi demokrasi daima çok tartışılan bir konu olmuştur. Dünyada ve özellikle ülkemizdeki sendikal yapılar bu çerçevede değerlendirmeye tabi tutulduğunda iyi sonuçların alınmadığı, sendika içi demokrasinin iyi işlemediği dikkat çeken husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Sendikaların üyelerinin kararlar da söz sahibi olamadığı, dışlandığı ve eleştiriye kapalı yapıların varlığını sürdürdüğü örgütlenme biçimlerinde çeşitli sorunların ve güven eksikliklerinin olması muhtemeldir. Demokratik düşünme kültürleri zayıf olan sendika üyeleri, kurulu bir sendikal düzene yalnızca toplu iş sözleşmesinden yararlanmak için girmekte, sendikal demokrasiyi geliştirmek için yeterince çaba göstermemektedir (Yorgun, 2005:150).

Sendika-içi demokrasinin işleyişi sadece göstermelik seçim esasını dikkate alan bir yapıdan çıkartılıp gerçek demokratikleşme çabalarının kurulmasının en önemli yollarından birisi iletişim teknolojileridir. Örneğin internet örgüt içi iletişimi ve bilgiye ulaşmayı ve kullanmayı geliştirerek üyelerin karar alma süreçlerinde daha etkin olabilmelerini sağlayarak sendika içi demokrasiye katkı sağlayabilecektir veya sendikalar internet sitelerinde mali konulara ve harcamalara ilişkin tüm verileri yayınlayıp şeffaflık sağlayabilirler. Bu şekilde tüm üyeler demokratik bir biçimde istenilen bilgilere ulaşabilecektir (Lordoğlu, 2004:94). ABD’de demokrasi hayatında etkin hale gelen iletişim teknolojisi teknikleri sendikalar açısından da önemli bir örnek teşkil edebilir. ABD’de sendikalar, ucuz ve hızlı bir oylama yöntemi olması nedeniyle toplu iş sözleşmelerinin kabul edilmesinde ya da grev oylamalarında internet oylamasını sık sık kullanmaktadır. Örneğin, Mart 2000’de Amerikan Mühendisler Sendikası (SPEEA) Boeing firmasıyla yapılan toplu iş sözleşmesini internette üyelerinin oylarına sunmuştur (Gündoğan, 2002:127).

Üyeler daha fazla bilgi elde ettiği zaman hem iş piyasası hem de sendikalarla ilişkilerin gelişmesi ve aktif olmaları söz konusu olacaktır. İnternet sayesinde kararlara katılma ve sendika seçimlerinde aday olma oldukça kolaylaşmaktadır (Şenkal, 2003:38). Bu yönde yapılan araştırmalar, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanıldığı sendikalardaki oligarşik yapının kaçınılmaz olarak değiştiğini ortaya koymaktadır. Bu anlatılanlara ek olarak bahsedilen teknolojiler ailedeki sorumlulukları sebebiyle sendikal aktivitelere katılmayan kadınların katılımı arttırabilir. Ev işleri ve çocuk bakımı gibi işlerden dolayı sendikal faaliyetlere zaman ayıramayan kadın işçiler açısından bu teknolojiler önemli olanaklar sunmakta ve onların örgüt içinde seslerini duyurabilmelerine yardımcı olmaktadır.

6. E-SENDİKA VE YENİDEN YAPILANMA

E-sendika kavramı toplumun temel kurumlarından biri olan ve

uzun sınıfsal mücadeleler sonucunda biçimlenen sendikaların, yeni iletişim teknolojisi ile tanışmaları nedeniyle gündeme gelen bir tanımlamadır. Egemen söyleme göre e-sendikalar sayesinde sendikalar daha etkin ve verimli hale gelecektir (Atabek, Yüce, Özdemir, 2006:4).

Sendikaların iletişim teknolojileri ile tanışmaları, küreselleşme süreciyle yeni bir ivme kazanmıştır. Bu durum geleneksel sendikacılığın yerine yeni sendikal model arayışlarını gündeme getirmektedir (Şenkal, 2003:). E-sendika yaklaşımı internet her şeyi değiştiriyor şiarından hareket etmektedir. E-sendika yaklaşımının en önemli temsilcilerinden Darlinton'a göre "sendikalar, bilgisayarları yalnızca bazı etkinliklere destek olmak amacıyla kullanmamalıdır. Sendikalar interneti tüm strateji ve amaçlarının merkezine almalıdırlar. Dolayısıyla e-sendika yaklaşımı yeni iletişim teknolojileri doğrultusunda yapısını ve işleyişini değiştiren sendikaları, üyeleriyle, diğer sendikalarla ve kamuoyuyla ilişkilerini geliştirme, üyelerinin haklarını koruma ve geliştirme, internet ağlarıyla ulusal ve uluslararası alanda mevcut bilgi bankalarına bağlanma, yeni üyeleri örgütlenme ve çalışma yaşamındaki değişim ve dönüşümleri takip etme konusunda etkinleşeceklerini vurgulamaktadır (Özdemir, 2009:39-40).

E-sendika yaklaşımı, e-postalar, web sayfaları, uzaktan eğitim modülleri ve video konferans olanakları ile yirmi birinci yüzyılın sendikacılık hareketidir. Sendika kampanyaları ile sendikal tartışmaları ve güncel haber ve bilgilerin içinde yer aldığı iyi bir sendika web sitesi, üyeleriyle sendikanın bütünleşmesine yardımcı olabilir (Benli, 2004:239). E-sendika, yaklaşımına göre sendikalar birçok faaliyetini elektronik ortamdan faydalanarak yürütmelidir. Sendikalar iç ve dış haberleşmelerini, üye kabul sistemlerini ve üyeleri ile haberleşmeyi, tüm yazışmalarını ve hatta toplu pazarlık süreçlerini elektronik ortamda, e-posta ve internet siteleri ile gerçekleştirmelidir. İnternet siteleri içerdikleri bilgi ve bağlantılarla ve sundukları karşılıklı etkileşim platformları ile sendikalar dış dünyayla kurdukları ilişkide en önemli vitrinleri olmalıdır.

E-sendika yaklaşımı sendikaların eninde sonunda bu yola gireceğini belirtmektedir. İnternete ulaşımın arttığı ve bilgisayar software ve hardware'inin ucuzladığı bir gelecekte e-sendika kaçınılmaz olacaktır. Sanal sendika ya da internet sendikacılığı adı verilen yeni sendika tipinin yakın bir gelecekte kamuoyunun gündemine yerleşeceği tahmin edilmektedir. Sendikaları yenilemek için yeni teknolojileri pozitif ve iyimser olarak değerlendirmek önemlidir. Sendikalar bu gelişmelere uzak durmamalı, yenilikleri iyi kullanmalıdır (Benli, 2004:240). Yani sendikaların teknolojik değişime karşı tavır almaları ve teknolojik değişimi yavaşlatıcı faaliyetlere girişmemeleri gerekmektedir. Bu yüzden sendikalar açısından en uygun politika teknolojiden iyi şekilde yararlanmanın yollarını aramalarıdır (Şenkal, 2003:44). Aksi halde bu olguyu benimsemeyen ve yeni iletişim teknolojilerinin yarattığı yeni topluma uyum sağlamayan sendikalar ise yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalacaktır (Özdemir, 2009:41).

6.1 İnternet Sitesi Oluşturma

Bugün dünyanın her tarafında büyük sendikaların "web" sayfaları mevcuttur. Sendikalar bu web sayfalarıyla sendikal mücadeleyi başarılı bir şekilde sürdürmektedirler. Üstelik elverişli web siteleri geliştirmenin ve sürdürmenin maliyeti çok olsa da sendikaların bu konuda elde edecekleri fayda daha fazladır (Şenkal, 2003:38).

Sendikaların internet sitesine gerek duymasındaki arkasındaki temel neden üyelerdir. Ayrıca internet sitesi olan sendikaların büyük kısmının demokratik yapıdaki sendikalar olduğunu söylemek yanlış olmaz. Üyeleri ile beraber olabilen, paylaşımcı ve gizli bir şeye ihtiyaç duymayan sendikalar internet sitesi kurmakta ve üyeleri ile etkin bir biçimde iletişim kurmaktadır (Özdemir, 2009:109). Dünyanın herhangi bir tarafındaki bir kimse veya üye web sitesinden sendikaya ait dokümanları anında izleyebilir. İstedığı veriye veya gelişmeyi sendikasına sorabilir. Ayrıca işçiler sendikalarıyla daha samimi ve yakın ilişki içine girebilirler. Fakat burada önemli olan husus sendika üyelerinin sendika site ve içeriğine kolay erişiminin sağlanabilmesidir. Sendikal örgütler, üyelerinin eğitim ve gelir durumlarını göz önüne alarak, internet sitelerini, üyelerinin beklentileri doğrultusunda kurmalı ve kullanımı kolaylaştıracak komut ve programlar ile desteklemelidirler. Ancak bu şekilde kurulan internet siteleri ile sendikalar ile üyeler arasında etkin bir iletişim kurulabileceği unutulmamalıdır.

6.2 E-posta

İnternet, hızlı bir iletişim aracıdır. E-posta göndermenin maliyetinin çok düşük oluşu, üyeleri hem kendi aralarında daha yoğun bir iletişim kurmaya yöneltir, hem de sendikalara ve kamu kurumlarına daha kolay ulaşmalarını ve bu yolla da sıkıntılarını gerekli yerlere iletmelerini sağlar. Bugün birçok sendika, üyelerine ulaşmada ve yeni üyeler kazanmada e-postadan yararlanmaktadır. E-posta sadece sendika ile üyeler arasındaki iletişimi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda, bir baskı grubu olma niteliğini taşıyan sendikaların, üyelerinden belli uygulamaları bu yolla protesto etmelerini isteyerek, bu kolektif gücü yönlendirmelerini de sağlar (Gündoğan, 2002:122).

E-posta gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızla yayılan bir iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. E-posta bilgi çağında kullanılan en etkin ve yaygın iletişim aracıdır. İnternet ile ilgili olan veya olmayan kişiler için bir e-posta hesabının açılması neredeyse zorunluluk haline gelmiştir. Sadece bir tuşa tıklayarak birçok kişiye, saniyelerle ifade edilebilecek bir hızla dilediğiniz bilgiyi gönderebilme e-posta ile mümkün olmaktadır. Ayrıca posta ve diğer iletişim araçlarına göre daha ucuz ve hızlı olması e-postanın en öncelikli tercih nedenidir. Bu yolla her türlü doküman, video ve bilgi gönderilip saklanabilir. Büyük kitlelere ulaşmanın en etkin yollarından biri olan e-posta, günümüzde modern örgüt kültürünün ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Yeni bir iletişim şekli olan elektronik postanın sendikalarca kullanılması, çoğu zaman tartışmalar ile güncel haber ve bilgilerin üyelere iletilmesi şeklinde olmaktadır. Sendika üyeleri ise bu hızlı bilgilendirmeler sayesinde etkin bir biçimde iletişime katılmakta ve sendikanın bir parçası haline gelmektedir.

Sendikalar sürdürdükleri mücadeleleri yeni iletişim teknolojileri ile örebilme yetisini gün geçtikçe daha çok kazanmaktadır. Özelleştirme eylemleri sırasında kurulan web siteleri ve fabrika içerisinde, demir parmaklıklarla korunan, özel korunaklı "bilgisayar karargahları" ve tersane ve kot işçilerinin durumlarının açığa çıkartılmasında e-posta grupları, bu sürecin ürünleridir(Özdemir, 2010:).

Çağdaş sendikacılık, yeni iletişim teknolojileri ile örgütlenme mücadelesinde yeni atılımların peşindedir. Yeni iletişim teknolojileri ile örgütlenme çalışması yapılacak işyerinin tespit edilmesi, bu işyeri hakkında bilgilerin toplanması, örgütlenmede en temel gereksinim olan haberleşmenin kolaylaşması ve hızlanması

ve örgütlenme çalışması yapılan işyerindeki “öncü işçiler”e ulaşılması gibi konularda açılımlara sahiptir. Ayrıca, sendikalı olmayan işçiler de, “nasıl örgütlenebiliriz?” gibi sorularını e-posta ile göndererek sendikalara ulaşmaktadırlar (Özdemir, 2009:2). Kısaca elektronik postanın kullanılması üyeler ve üye olmayanlar ile sendikaların arasında güçlü bir iletişim oluşmasına ve sendikal bütünleşmeye yardımcı olmaktadır. Dünya genelindeki sendikaların büyük çoğunluğu, gelişen iletişim teknolojileri ile beraber internet siteleri, elektronik posta listeleri ve aktif tartışma platformları ile online erişimi sağlamaya çalışmaktadır. Buradaki asıl amaç meydana getirilen bilginin doğru ve güvenilir bir biçimde ayrıca hem ucuz hem de etkin bir yol ile sendikal etkileşimi ve bilgi dolaşımını en uygun şekilde sağlanmasıdır.

6.3 Akıllı Telefon ve Tabletler

Akıllı cep telefonu sahipliğinde, Türkiye yüzde 10’la ayrıca mobil genişbantla internet hizmeti sağlayan tabletlerin sayısının nüfusa oranı yüzde 1,7’yle hem gelişmiş ülkelerin hem de gelişmekte olan ülkelerin gerisinde kalmaktadır (Bilgi Toplumu Stratejisinin Yenilenmesi Projesi Toplumsal Dönüşüm eksenli Mevcut Durum Raporu 2013:31-32). Bu oranlara bakıldığında ülkemizde tablet ve akıllı telefon kullanım kapasitesinin düşük olduğu görülmektedir. Fakat gelişen teknoloji ve telefon ile abonelik ücretlerindeki düşüş dikkate alınırsa bu oranların önümüzdeki yıllarda hızlı bir şekilde artacağı tahmin edilebilir. İnsanların daima cebinde veya çantasında bulunan ve internete kolay erişim sağlayan bu cihazlar sendikal örgütlenme için vazgeçilmez bir araç olması kuvvetle muhtemeldir. Sendikaların bu cihazlara yönelik program ve uygulama geliştirmesi önümüzdeki yıllarda örgütlenmelerinde büyük kolaylık sağlayabilecektir.

6.4 Sosyal Ağlar

Sosyal ağlar insanların internet üzerinden birleşerek meydana getirdikleri sanal topluluklardır. Burada insanlar birbirleri ile etkileşimli olarak, karşısındaki haber ve yorumlara kendileri de yorumlarda bulunarak etki ederler. Özellikle son 10 yılda internetin yaygınlaşması ile daha da önemli bir alan olarak karşımıza çıkan sosyal ağlar insanları birbirine daha yakın hissetmelerini sağlamaktadır. Örgütlenme anlamında bu ağlar insanlar tarafından yoğun bir biçimde kullanılan araçlar haline gelmiştir. Bunun en çarpıcı örnekleri; Wall Street işgali ve Arap Baharı olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların bu kadar önemli oluşumları meydana getirdiği sosyal ağlar, sendikal örgütlenme için de şüphesiz çok önemli bir kaynaktır. Günümüzde ülkemizdeki birçok sendikanın sosyal ağlar üzerinden takip edilmesi mümkündür. Fakat örgütlenme aracı olarak bu platformları kullanılması ve buralardan üyelere etkin ve doğru bilgilerin ulaştırılması ile örgütlenme alanında devrim niteliğinde yenilikler yapılabilir. Birçok sosyal ağın bulunduğu ve bunlardan en büyüğünün dünya genelinde yaklaşık bir milyar kullanıcısı olduğu ayrıca ülkemizdeki nüfusun yaklaşık %40’ının buraya üye olduğu düşünülürse bu alandaki potansiyelin sendikalar için çığır açabilecek derecedeki önemi anlaşılabilir.

SONUÇ

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucu bilgiye ulaşmanın ve iletişimin kolay, hızlı ve ekonomik açıdan ucuz hale gelmesi, bütün örgütleri olduğu gibi sendikaları da önemli ölçüde etkilemiş, onların yapılarında ve faaliyetlerinde birçok değişme neden olmuştur (Gündoğan, 2002:129). Tüm örgütler için bilgi teknolojilerinin kullanımı artık vazgeçilmez bir unsur haline gelmiş ve bu teknolojilere uyum sağlama uyarılama konusu hassasiyetle yaklaşılacak bir alan haline dönüşmüştür. Sendi-

kalarda ilk başlarda tehdit gibi kabul gören bu yenilik anlayışı, bilgisayar ve internetin kullanımının dünyada ve ülkemizde hızlı yayılması ile yerini internet hizmetlerini geliştirerek yeni ve genç üyelere hitap eden, yaş bakımından daha büyük kesimin de bu gelişmelere ayak uydurmaya çalıştığı farkında olan, internet kullanamasa da kullandırtarak sürece dahil olan üyelerine bu konularda çeşitli eğitim hizmetleri veren, üyelerini internet üzerinden kayıt eden ve birçok online hizmet çalışması içeren bir şekle bırakmaktadır.

Çağdaş hayatta bilgi ve zaman kullanımı çok önemli bir hale gelmiştir. Bilgiye istenilen zamanda ulaşılması için devletler tarafından da çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ülkemizde de birçok kamu kurumu, internet siteleri ve bilgi portalları aracılığıyla vatandaşların doğru bilgiye en kısa sürede ulaşmasını sağlayan teknolojileri kullanmaktadır. Sendikaların örgütlenme alanında bu teknolojileri kullanması ise çağdaş yapısal gelişmeleri sağlayarak, üyelere ait veri tabanlarını oluşturmasına, bilgi portalları oluşturmasına ve farklı çeşitli yazılımlar ile güncel bilgilerin erişilmesine olanak sağlayacaktır. Ayrıca sendikalar, gerekli altyapı çalışmaları gerçekleştirilmesine, üyelerin diğer sendikalar, medya kuruluşları, kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, konfederasyonlar ve üniversiteler ile bilgi paylaşımında bulunmalarını sağlayacak platformlar geliştirmeye gereken önemi vermeli ve kaynak aktararak, gelişimi sürekli bir hale getirmelidir.

Sendikal örgütlenme ve internet ilişkisinin geleceğine bakıldığında, web’de karşılıklı etkileşim, iletişim ve bilginin ucuz maliyeti dolayısıyla, sendikal gelişim açısından gelecek on yılda sendikaların birtakım kolaylıklar elde edecekleri ileri sürülebilir. Bilgisayar ve internetin kullanılmaya başlanması sonucunda, dış dünya ve üyelerle iletişimde ve bazı hizmetlerin sağlanmasında sağlanan düşük maliyetler, elektronik sendika örgütünün genişlemesine yol açacaktır. Bu açıdan bakıldığında, internetin; örgütlenme ve üye alma biçimlerini, sendikaların sağladığı hizmetleri, sendika demokrasisini ve Uluslararası sendikal aktiviteleri değiştireceği anlaşılmaktadır (Benli, 2004:238).

Küresel sendikal hareketin parçası olmak isteyen her ülkedeki sendikalar gibi Türkiye’deki sendikalar da internet teknolojisinden daha fazla yararlanmak ve yeni şartlara adapte olmak zorundadır. Bu zorunluluk yerine getirildiği ölçüde sorunlara çözümler bulunulacak ve sendikal başarılar artacaktır (Yorgun, 2005:155). İnteraktif internet sitelerine sahip olmayan, sosyal ağlardan uzak duran, bilgi paylaşımında kısıtlı imkânlarla sahip olan sendikalar ise uygun donanım ile bilgiye sahip olamayacaklar ve çağın gerekliliklerinin arkasında kalacaklardır. Bilgi toplumunun gelişimi ve küreselleşmenin etkisiyle da sendikaların kendilerine hitap etmeyeceği düşünen üyeler sendikalara erişimde zorlanıp onlardan uzaklaşabileceklerdir.

KAYNAKÇA

- AR, K.Necdet (2007) Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Ücretlerin Gelişimi, Ankara
- ATABEK, Ü.; Yücesan, Ö. G. ve Yüce, E. (2006) “Siberuzayda Sendikalar: Yeni Olanaklar, Yeni Sorunlar”, İnternet ve Toplum: Bilgi Toplumu Doğru, XI. “Türkiye’de İnternet” Konferansı, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara, Aralık, 21-23.
- AYDOĞAN, Aylin, Teknoloji ve emek: Yeni iletişim teknolojileri ve emek ilişkisinin analizi için kuramsal bir çerçeve,

(29/05/2013) http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=29077
BAĞDADIÖĞLU, Enis, Türkiye’de Sendikal Haklar, (28/10/2010) http://iscilerbirarada.org/trabzon/enis_bagdadioglu_tr.pdf
BALAY, Refik (2004) Küreselleşme Bilgi Toplumu ve Eğitim, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt37, Sayı 2
BENLİ, Abdurrahman (2004) Sendikalar Bilgi Teknolojileri ve İnternet, Mülkiye Dergisi, Sayı:243
ÇELİK, Aziz (2005) Avrupa Sendikalarının Yükselişi ve Düşüşü Üzerine, Birikim Dergisi, Sayı 200 SY.55-66
HEADRİCK, Daniel R. Enformasyon Çağı: Akıl ve Devrim Çağında Bilgi Teknolojileri, Kitap yayınevi, 2002.
ERSÖZ, Hüseyin Önlem (2006) Değişen Teknoloji ve Küreselleşmenin İnsan Kaynakları Politikası ve Sendika İlişkilerine Etkisi, Tez, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
GÜNDOĞAN, N. (2002) İnternet ve Sendikal Hareket, Amme İdaresi Dergisi, Aralık.
KALKINMA BAKANLIĞI (2013) Bilgi Toplumu Stratejisinin Yenilenmesi Projesi Toplumsal Dönüşüm eksenli Mevcut Durum Raporu, 31-32
KOCABAŞ, Fatma (2002) Küreselleşme Sürecinde İşveren Sendikalarında Yeniden Yapılanma Gereksinimi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi.
KURT, Mehmet (2007) Endüstri İlişkileri Çerçevesinde Çokuluslu Şirketler, Sendikal Faaliyetler Ve Küreselleşme, Tez, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
KUTLU, Denizcan, Teknolojinin “gözbebeği” ile imtihanı: Emek ve teknoloji, 01/11/2010) http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=33445
LORDOĞLU, Kuvvet (2004) Türkiye’de Mevcut Bazı Sendikaların Liderlik ve Yönetim Anlayışları ve Bazı Sendikal Sorunlardan Örnekler, Çalışma ve Toplum.
MAKAL, Ahmet (2003) Cumhuriyetin 80. Yılında Türkiye’de Çalışma İlişkileri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi tartışma metni.
ÖZDEMİR, Gamze Yücesan (2010) Türkiye’de sendikal hareketin teknoloji ile imtihanı: Üç farklı sendikacılık, http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=29936, Erişim (21/10/2010)
ÖZDEMİR, Gamze Yücesan (2009) Emek ve Teknoloji” Tan Kitapevi yayınları, Araştırma Dizisi.
SARIGERSİL, Gülsen (2004) Küreselleşme ve Çokuluslu İşletmelerin Çalışma İlişkilerine Etkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 6, Sayı 1, İzmir.
SELAOĞLU, Ahmet (2004) Örgütlenme Sorunu ve Sendikal Yapıda Değişim Arayışı, Çalışma ve Toplum, 2004/2
SENDİKALAR, İletişim Teknolojileri ve İnternet Semineri, (21/10/2010) http://www.emo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=77217&tipi=2&sube=0
ŞENKAL, Abdulkadir (2003) İletişim Teknolojileri ve Sendikalar, Çimento İşveren Dergisi, Cilt:17, Sayı:1, s. 36. 40.
TALU, Nuray (2008) Sendikaların Doğuşu; Türkiye Ve Batı Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması, Tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
TEZKOOPIŞ SENDİKASI (2009) Eğitim Kitapları, Sendikalı İşçinin Ders Notları.
TUİK, (2012) “2012 Yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Sonuçları” Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, (25/05/2013) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaber-Bultenleri.do?id=10880>
VURAL, A.M. (1999). Yerel Basın ve Kamuoyu. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.
WORLD ECONOMIC FORUM (2013), The Global Informa-

tion Technology Report 2012:85
YORGUN, Sayım (2005) “Küreselleşme Sürecinde Türk Sendikacılığında Yeni Yönelişler Ve Alternatif Öneriler” Çalışma ve Toplum 2005/3.
YÜKSEL, Özden (2010) Eğitimde Dönüşüm: Eğitimde Yeni Değerler. 4. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
<http://www.emekdunyasi.net/ed/isci-sendika/9021-ibm-turkte-grev-basliyor>, (30/10/2010)
http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=32364, (30/05/2013)
http://kisi.deu.edu.tr/vahap.tecim/I_Hafta_VB.pdf (26/05/2013)
<http://www.kadinmuhendisler.org/IBMBilisimSendikasi.aspx> (24/05/2013)
<http://ekutup.dpt.gov.tr/bilim/-YücelBilim-teknoloji-politikaları.ve.21.yüzyılın.toplumu> (27/12/2010)
http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/Avrupa%20sendikalarinin%20yükselisi%20ve%20dususu.pdf (23/05/2013)
http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=29936 (20/05/2013)
<http://bilgitoplumu.blogspot.com/2006/10/bilgi-anda-bilgi-toplumu-ve-bilgi.html> (29/05/2013)
www.inovasyon.org/html/cbt/AYK.CBT6.htm (30/05/2013)
www.bilgitoplumu.gov.tr (16/05/2013)
<http://www.tezkoopis.org.tr/yayin/egitim/6.pdf> (17/12/2010)
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00073&plugin=1> (25/05/2013)
<http://www.sabah.com.tr/Teknoloji/Haber/2012/01/27/face-bookta-avrupa-lideriyiz> (25/05/2013)